

पठतु संस्कृतम्

प्रवेशः

पठतु संस्कृतम्

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परंब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

सरस्वति नमस्तुभ्यं वरदे कामरूपिणि ।
विद्यारम्भं करिष्यामि सिद्धिर्भवतु मे सदा ॥

पठामि संस्कृतं नित्यं वदामि संस्कृतं सदा ।
ध्यायामि संस्कृतं सम्यक् वन्दे संस्कृतमातरम् ॥

लट्-लकारः - Present Tense

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः (Third Person)	पठति	पठतः	पठन्ति
मध्यम-पुरुषः (Second Person) युष्मद् शब्दः	त्वं पठसि ।	युवां पठथः ।	यूयं पठथ ।
उत्तम-पुरुषः (First Person) अस्मद् शब्दः	अहं पठामि ।	आवां पठावः ।	वयं पठामः ।

आत्मनेपदी – लट्-लकारः

Present Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः (Third Person)	वन्दते	वन्देते	वन्दन्ते
मध्यम-पुरुषः (Second Person) युष्मद् शब्दः	त्वं वन्दसे ।	युवां वन्देथे ।	यूयं वन्दध्वे ।
उत्तम-पुरुषः (First Person) अस्मद् शब्दः	अहं वन्दे ।	आवां वन्दावहे ।	वयं वन्दामहे ।

लङ्-लकारः

Past Tense

परस्मैपदी – लङ्-लकारः

Past Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	अपठत्	अपठताम्	अपठन्
मध्यम-पुरुषः	त्वं अपठः ।	युवाम् अपठतम् ।	यूयम् अपठत ।
उत्तम-पुरुषः	अहम् अपठम् ।	आवाम् अपठाव ।	वयम् अपठाम ।

परस्मैपदी – लङ्-लकारः

Past Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	अपठत्	अपठताम्	अपठन्
मध्यम-पुरुषः	त्वं अपठः ।	युवाम् अपठतम् ।	यूयम् अपठत ।
उत्तम-पुरुषः	अहम् अपठम् ।	आवाम् अपठाव ।	वयम् अपठाम ।

हस्

धाव्

लिख्

गम्

नम्

नी

पा

चल्

क्रीड्

दृश्

लङ्-लकारे परिवर्तयत – Change to Past Tense

पुत्रः भोजनं खादति ।

पुत्रः भोजनम् अखादत् ।

महिला हसति ।

महिला अहसत् ।

नदी वहति ।

नदी अवहत् ।

अजा चरति ।

अजा अचरत् ।

फलं पतति ।

फलं अपतत् ।

छात्रा गृहपाठं लिखति ।

छात्रा गृहपाठम् अलिखत् ।

बहुवचने परिवर्तयत – Change to Plural

पुत्रः अखादत् ।

पुत्राः अखादन् ।

महिला अहसत् ।

महिलाः अहसन् ।

नदी अवहत् ।

नद्यः अवहन् ।

अजा अचरत् ।

अजाः अचरन् ।

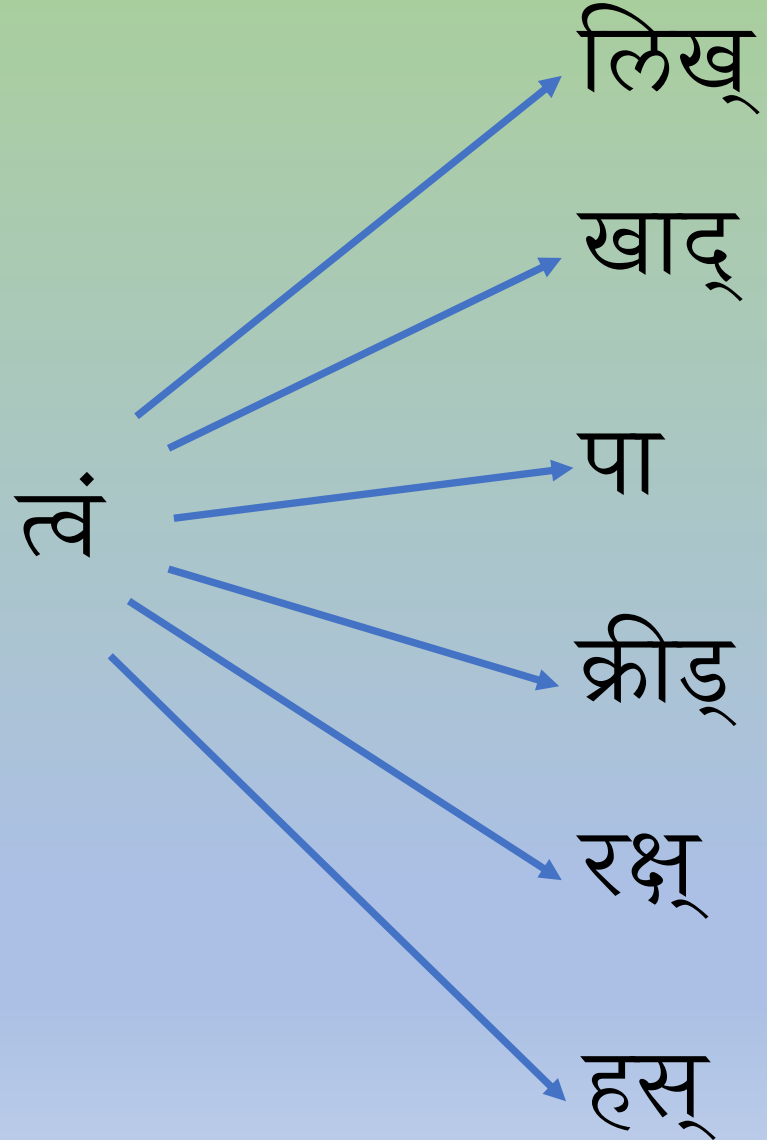
फलम् अपतत् ।

फलानि अपतन् ।

छात्रा अलिखत् ।

छात्राः अलिखन् ।

लङ्-लकार:- Past Tense

त्वम् अलिखः ।

त्वम् अखादः ।

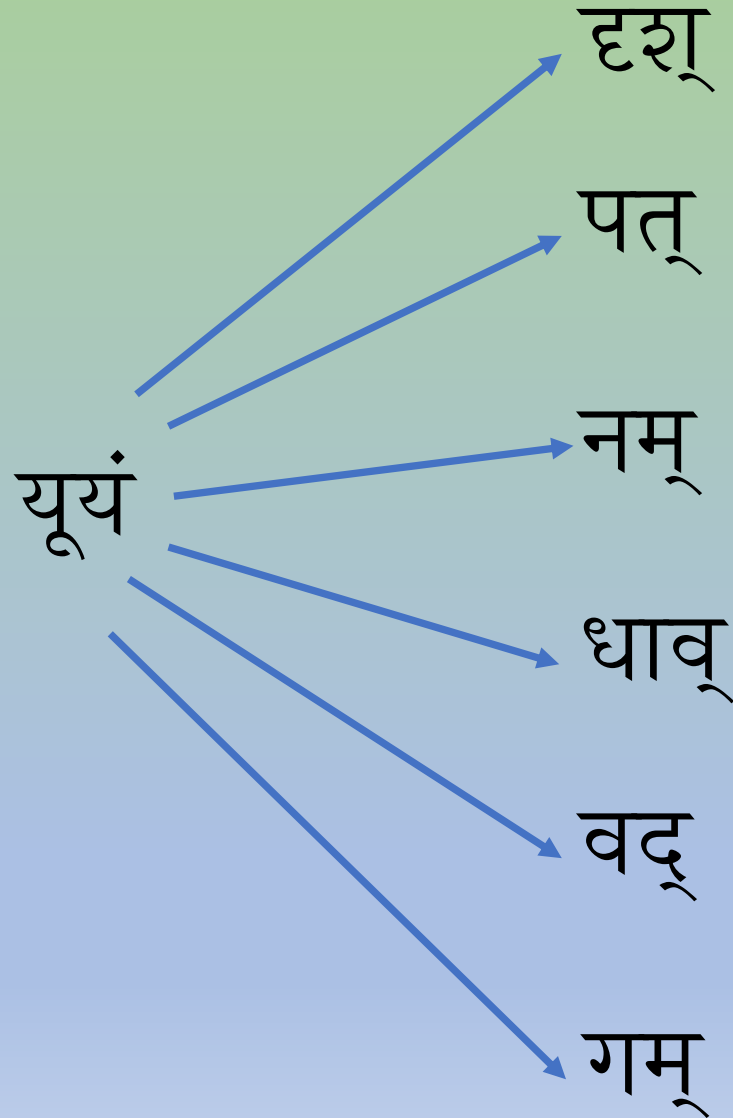
त्वम् अपिबः ।

त्वम् अक्रीडः ।

त्वम् अरक्षः ।

त्वम् अहसः ।

लङ्-लकार:- Past Tense

यूयम् अपश्यत ।

यूयम् अपतत ।

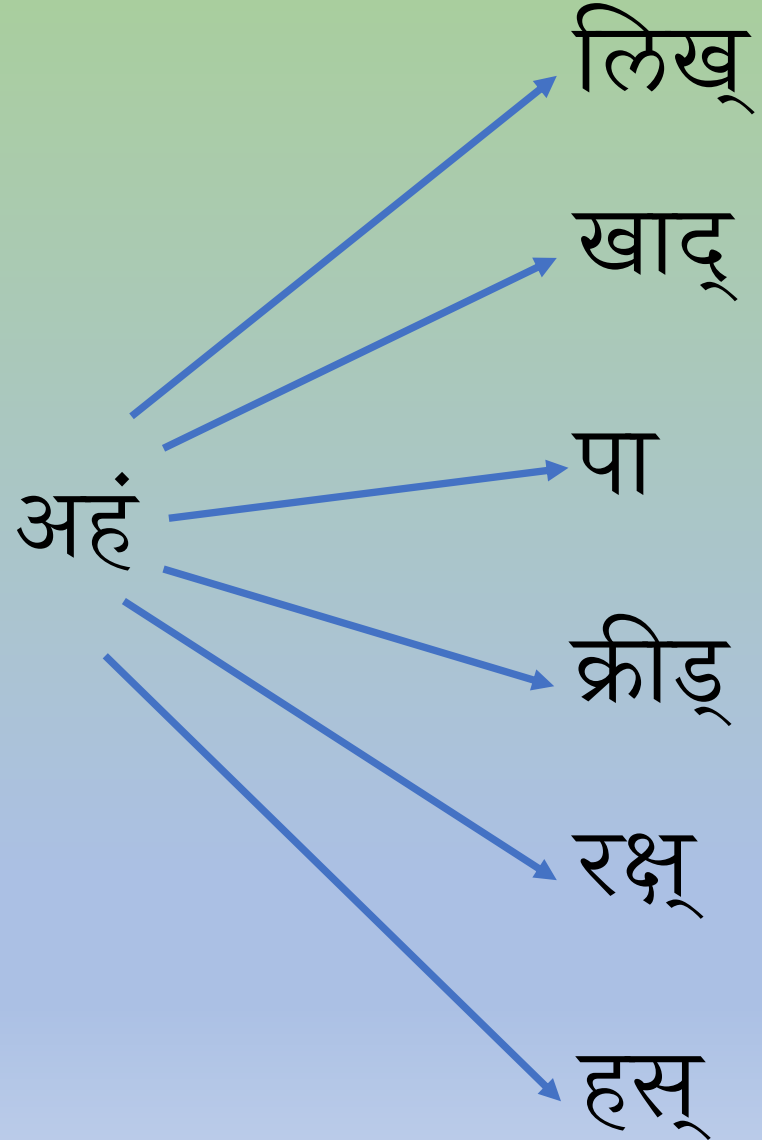
यूयम् अनमत ।

यूयम् अधावत ।

यूयम् अवदत ।

यूयम् अगच्छत ।

लङ्-लकार:- Past Tense

अहम् अलिखम् ।

अहम् अखादम् ।

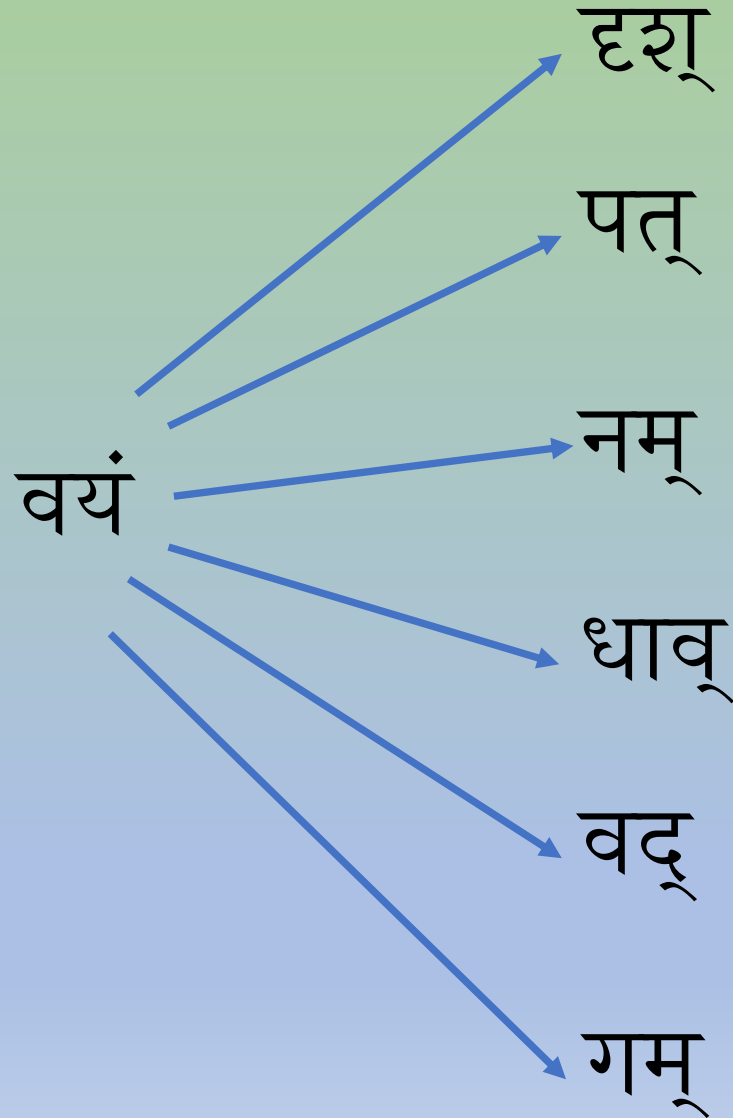
अहम् अपिबम् ।

अहम् अक्रीडम् ।

अहम् अरक्षम् ।

अहम् अहसम् ।

लङ्-लकार:- Past Tense

वयम् अपश्याम ।

वयम् अपताम ।

वयम् अनमाम ।

वयम् अधावाम ।

वयम् अवदाम ।

वयम् अगच्छाम ।

अनुवदत - Translate

बालकः विद्यालयम् अगच्छत् ।

Boy went to school.

बालिके उत्तराणि अलिखताम् ।

Two girls wrote the answers.

अध्यापकाः प्रश्नान् अपृच्छन् ।

Teachers asked questions.

मित्राणि ह्यः अमिलन् ।

Friends met yesterday.

चोरः धनम् अचोरयत् ।

Thief stole wealth.

पुष्पे अविकसताम् ।

Two flowers bloomed.

अनुवदत - Translate

Sons played.

पुत्राः अक्रीडन् ।

Two ladies laughed.

महिले अहसताम् ।

Porter carried weight.

भारवाहः भारम् अवहत् ।

He stood.

सः अतिष्ठत् ।

Bisons grazed on grass.

महिषाः तृणम् अचरन् ।

We bowed to Ganesha.

वयं गणेशम् अध्यायाम ।

आत्मनेपदी – लङ्-लकारः

Past Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	अवन्दत	अवन्देताम्	अवन्दन्त
मध्यम-पुरुषः	त्वं अवन्दथाः ।	युवाम् अवन्देथाम् ।	यूयम् अवन्दध्वम् ।
उत्तम-पुरुषः	अहम् अवन्दे ।	आवाम् अवन्दावहि ।	वयम् अवन्दामहि ।

आत्मनेपदी – लङ्-लकारः

Past Tense	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथम-पुरुषः	अवन्दत	अवन्देताम्	अवन्दन्त
मध्यम-पुरुषः	त्वं अवन्दथाः ।	युवाम् अवन्देथाम् ।	यूयम् अवन्दध्वम् ।
उत्तम-पुरुषः	अहम् अवन्दे ।	आवाम् अवन्दावहि ।	वयम् अवन्दामहि ।

सह्

ऊह्

यत्

भाष्

श्लाघ्

मोद्

शङ्क्

कम्प्

लङ्

खिद्

आत्मनेपदी – लङ्-लकारः

त्वं कष्टं ..... । (सह्)

त्वं कष्टम् असहथाः ।

अहं देवं ..... । (वन्द्)

अहं देवम् अवन्दे ।

युवां ..... । (क्षम्)

युवाम् अक्षमेथाम् ।

बालिका ..... । (लङ्)

बालिका अलङ्गत ।

आवां ..... । (मोद्)

आवाम् अमोदावहि ।

सैनिकाः देशं ..... । (त्रै)

सैनिकाः देशम् अत्रायन्त ।

बहुवचने परिवर्तयत

योधः अयुध्यत ।

योधाः अयुध्यन्त ।

देवः अत्रायत ।

देवाः अत्रायन्त ।

सस्यं अवर्धते ।

सस्यानि अवर्धन्त ।

त्वं अलङ्गथाः ।

यूयम् अलङ्गध्वम् ।

अहं अयते ।

वयम् अयतामहि ।

तत् अयाचत ।

तानि अयाचन्त ।

धातवः

सकर्मकः

- पठ्
- गम्
- पा
- नम्
- वन्द्
- सह्

कर्म-पदम् ✓

अकर्मकः

- हस्
- धाव्
- कम्प्
- स्था
- अस्
- भू

कर्म-पदम् ✗

धातवः सकर्मकाः/अकर्मकाः ?

बालकः पठति ।

सकर्मकः

गजः तिष्ठति ।

अकर्मकः

भक्तः नमति ।

सकर्मकः

शिशुः पिबति ।

सकर्मकः

पुष्पं विकसति ।

अकर्मकः

सः उपविशति ।

अकर्मकः

धातवः सकर्मकाः/अकर्मकाः ?

जनाः पश्यन्ति ।

सकर्मकः

गुरुः बोधयति ।

सकर्मकः

देवाः त्रायन्ते ।

सकर्मकः

सेवकः नयति ।

सकर्मकः

सा अस्ति ।

अकर्मकः

सन्ध्या भवति ।

अकर्मकः

प्रयोगाः

- ❖ कर्तरि - Active Voice
  - कर्तृपदम् is प्रधानम्
  - बालकः पाठं पठति ।
- ❖ कर्मणि - Passive Voice
  - कर्मपदम् is प्रधानम्
  - बालकेन पाठः पठ्यते ।
- ❖ भावे - Impersonal Voice
  - क्रियापदम् is प्रधानम्
  - बालकेन कम्प्यते ।

कर्तरि-प्रयोगः

- कर्तृ-पदम् प्रधानम् ।
- क्रियापदं कर्तृपदम् अनुसरति ।
- उदाहरणम्
  - बालकः पाठं पठति ।
  - बालकौ पाठं पठतः ।
  - बालकाः पाठं पठन्ति ।